

Název publikace: **Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti**

Autor: Giovanni Sartori

Vydalo: Nakladatelství Dokořán, Praha 2011, ISBN 978-80-7363-380-6, 2. vyd. v českém jazyce. Překlad Karolina Křížová.

Počet stran: 134 s.

Autorem knihy je italský politolog a filosof Giovanni Sartori, který se ve svých pracích zabývá především teorií demokracie, stranickými systémy a ústavním inženýrstvím, přičemž zdůrazňuje potřebu aplikace získaných poznatků do praxe. Kniha vyšla v prvním vydání roku 2000 v Miláně (v ČR r. 2005), a následně ve druhém rozšířeném vydání roku 2011 (v ČR r. 2011). Text je reakcí Sartoriho na současné dění (migrační vlny a krizi amerického „tavícího kotlíku“), na probíhající diskuzi o představě multikulturalismu a tzv. „dobré společnosti“. Jak uvádí v předmluvě, první vydání bylo zaměřené především na teorii pluralitní společnosti a téma přistěhovalců bylo spíše vedlejší. V druhém vydání vzhledem k reakcím na jeho tvrzení, že nejhůře se integrují muslimové, rozšířil knihu o část, kde se migraci z islámských zemí věnuje podrobněji.

Celkově je text členěn do tří hlavních částí, dvou kapitol – *Pluralismus a svobodná společnost*, *Multikulturalismus a segmentovaná společnost* a samostatné části – *Doplňěk*. V následujících odstavcích se jednotlivě pokusím o jejich rozbor.

Pluralismus a svobodná společnost

Již v úvodu (předmluvě) Sartori vyjadřuje svoje přesvědčení o podobě tzv. „dobré společnosti“, tu spatřuje ve společnosti pluralitní. Pluralitní společností míní společnost otevřenou, umožňující dobré soužití. K otevřenosti pokládá otázku, jak moc otevřená společnost může být a čemu, aby nedošlo k její destrukci.

Pojem otevřené společnosti přebírá od Karla Poppera, nicméně ho rozvíjí dál. Klade už výše zmiňovanou otázku o míře otevřenosti společnosti – míra je samozřejmě pohyblivá, ale určitě musí existovat mezní hranice, kterou překročit nelze. Je třeba objevit jakýsi její „genetický kód“ a tím je právě pro Sartoriho pluralismus.

V následujících podkapitolách se autor snaží o vymezení pluralismu, a to tak, aby mohl být pochopen v tom správném smyslu. Hned na začátek uvádí, o jak náročný úkol jde – kdy se pluralismus může jevit jako slovo prázdné a více než opotřebované. Uchyluje se tak k jeho rekonstrukci, které předchází problematice vývoje a chápání pojmu pluralismu (od myšlenky k realitě).

Pluralismus rekonstruuje Sartori na třech úrovních. První z nich je pluralismus jako hodnotová představa. Hodnoty, které s pojmem souvisí je rozmanitost, proměnlivost dissensus. V souvislosti s tím naráží na multikulturalismus, který označuje za agresivní s tendencí k separaci. S tím, že poukazuje na politiku uznání – kdy multikulturalismu uznání chybí i z tzv. druhé strany – což vylučuje pluralismus, který je postaven na vzájemné toleranci. Na druhé úrovni, nahlíží pluralismus sociální. Kdy varuje především před zaměňováním s prostou diferenciací. Na třetí úrovni rozpracovává pluralismus politický. První bodem je vztah pluralismu konfliktu a konsenzu. Konflikt a konsenzus jsou krajní polohy, konsenzus nelze chápat jako jednomyslnost, a spíše než o konfliktu je třeba mluvit o diskuzi. V druhém bodě

Sartori pluralismus považuje za nejlepší ochranu omezeného většinového principu. V souvislosti s pluralismem a politikou jako mírem uvádí, že jednotlivé složky pluralitní společnosti jsou od sebe odděleny, dochází k mírovému střídání u moci. Jako neméně důležitý bod zmiňuje existenci „rozmanitých sdružení“, která jsou dobrovolná a neexkluzivní, je možné být členem několika z nich najednou.

Dále se autor zaměřuje na pojem tolerance. Zdůrazňuje, že tolerance neznamená lhostejnost a že nestaví na relativistickém pohledu. Osoba tolerantní má dle Sartoriho vlastní přesvědčení a principy a pokládá je za pravdivé s tím, že připouští, že i jiní mají právo pěstovat svá přesvědčení („chybná“ pro nás). Skrze Lucase předestírá fakt, že tolerance není bez hranic, je neustálým pnutím – pokud někomu na něčem záleží, snaží se toho dosáhnout – tolerance spočívá v tom dosahovat kýženého přijatelnými prostředky. A jaká je hranice pružnosti tolerance? Autor uvádí následující tři:

- 1) uvědomění si proč něco považujeme za netolerovatelné,
- 2) nejsme povinni tolerovat chování, které nám působí újmu,
- 3) očekávání vzájemnosti tolerance.

Konsensem nelze chápat je konkrétní souhlas v jedné dané věci, pod pojem konsenzu lze zařadit i obecný stav přijetí, de facto i sdílení, které „svazuje“. Podobně lze definovat i komunitu, ke které Sartori v textu přechází. Téměř dvě století plnil sjednocující roli, především v Evropě národní stát. Nicméně národní stát už nepostačuje, jeho obsah se vytrácí směrem k menšímu lokálnímu a směrem k většímu nadnárodnímu. Taková dezintegrace vede vždy k návratu k primární struktuře tedy od národní komunity ke komunitě. S tím, že každá komunita (nezáleží na velikosti ta je relativní) se vymezuje vůči okolí, to čím jsme, získáváme skrze hranici, čím nejsme. „Pokud není obklopeno nějakými ‘oni’, žádné ‘my’ nevznikne“.

Jak si pak tedy představit pluralitní komunitu? USA jako příklad Sartori vylučuje. Případ Spojených států byl výjimečný – prostor, do kterého migrující přicházeli, byl prostorem prázdným. Na rozdíl od Evropy, kde volný prostor chybí. Navíc USA nevznikly jako jeden národ ale jako národ národů – další rozdíl od Evropy kde existují stávající národy. Autor se dále vyjadřuje k reakci Evropanů na probíhající migrační vlny. Považovat je za rasismus vnímá jako nesmysl. Reakce je vedená buď strachem o pracovní místa (případ imigrantů z Východu) nebo obav z neznámého. Hlavní postoj proti je namířen na africké a muslimské imigranty. Hlavním důvodem obav a odmítání muslimských imigrantů je fakt, že islám se vyznačuje náboženskou bojovností, spjatostí církve a státu (jde o teokracii) – západní země stojí na pravém opaku a to sekularizaci. Dalším neméně důležitým rozkošem je, že Korán nezná lidská práva v podobě všeobecných neporušitelných individuálních práv, tak jak je zná liberální společnost. Západní společnost nepovažuje muslima za „nevěřícího“ (jen proto, že jeho představa je odlišná), ale muslim západního člověka označuje za „nevěřícího“.

Sartori vznáší podobnou otázku jako u tolerance, a to jaké jsou hranice pluralismu, a kde musí končit. Nepovažuje radikální a radikalizující se odlišnost za obohacení, takovou myšlenku považuje za povrchní. Ústřední je dle něj vzájemnost, a to taková, že ten kdo přichází jako host, se revanšuje svému hostiteli a přijímá své postavení hosta, které mu je prokazováno dobrodiní. Vstup do pluralitní společnosti tak nese nejenom zisk, ale i náklady – „nikde není oběd zadarmo“. Idea bezplatného občanství jen tak za nic, je pro autora nepřijatelná. Stejně tak jako existence „vzdoro občana“, tedy přistěhovalce, který se snaží udržet ve společnosti postavení cizince.

Multikulturalismus a segmentovaná společnost

Pluralismus a multikulturalismus dle Sartoriho nemusí být vždy v opozitním postavení, pokud je multikulturalismus chápán jako konstatování existence rozličných kultur. Problém nastává, když je multikulturalismus označen jako prioritní hodnota. Pluralismus odlišnosti

toleruje (viz tolerance Kapitola 1), ale necítí se povinován tyto odlišnosti množit a prohlubovat, natož je přehnaně adorovat. Oceňuje je, ale zároveň i tlumí. Pro pluralismus je homogenita nežádoucí, upřednostňuje asimilaci, a to do takové míry, která je nezbytná pro integraci. Zároveň je proti dezintegraci, Sartori to ilustruje na příkladu stranického pluralismu, kdy optimální počet stran je kolem 5, s tím, že to umožňuje diverzifikaci za současného chodu jako celku.

Dnes je podle autora v oblibě multikulturalismus, který je anti-pluralitní. S tím, že uvádí příklad dnešního amerického marxistického multikulturalismu, který plně odmítá pluralismus, je netolerantní a před integrací upřednostňuje oddělování. Pluralismus je cestou „od mnohosti k jednotě“, multikulturalismus vystihuje proces „od mnohosti k rozdrobenosti“. Nicméně je multikulturalismus prezentován jako dobrý úmysl – podle Sartoriho, ale dobrý úmysl není vše.

Kultura v pojetí multikulturalismu může označovat kulturní tradici, jazykovou identitu, identitu náboženskou, etnickou a pro feministky dokonce sexuální. Předpona „multi“ informuje o množství a odlišnosti. Dnes je pojem multikulturalismu nosičem určitého ideologického projektu – Sartori z toho pak nadále vychází.

V podkapitole Politika uznání, se Sartori vyjadřuje k Taylorovi. Taylor tvrdí, že neuznání nebo zneuznání může být formou útlaku, s tím Sartori nesouhlasí – neuznání je dle něj sice frustračním prvkem, ale rozhodně neznamená útlak. Nesouhlasí ani s Taylorovou aplikací tohoto tvrzení od jedince ke skupině a kolektivu. Autor trefně uvádí příklad s hercem, který by byl neúspěšný, a přesto by profese herce dostávala dostatečného uznání – je jasné, že herci by to s jeho frustrací nijak neulehčilo. Taylor vyžaduje rovné uznání všech kultur, protože všechny kultury mají rovnou hodnotu. Sartori to považuje za zcela nesmyslné - je přece rozdílný poměr od malíře začátečníka a uznávaného Van Gogha. Takový absolutní relativismus likviduje hodnoty – vše přece nemůže být hodnotné, kdyby ano hodnota sama o sobě se ztrácí. Taylora dle Sartoriho vhodně doplňuje Michael Walzer, který rozlišuje dva typy liberalismu. První typ se zasazuje o individuální práva – neutrální stát. Druhý typ, který přiznává státní intervenci. S tím, že pokud se neosvědčí druhý typ, vracíme se k druhému a obráceně. Jenže funkčnost tohoto modelu v reálném světě neexistuje. Nehledě na to, že přechází mezi dvěma extrémami.

V další podkapitole se autor zabývá politikou uznání a preferenčním přístupem. Úkolem preferenčního přístupu je vytvoření jedné rovné „startovní čáry“ pro všechny. Afirmativní akce usiluje o odstranění znevýhodňujících rozdílů a opětovném nastolení zákonné rovnosti. Výsledkem je nediferenciovaný občan. Na rozdíl od toho výsledkem politiky uznání je diferenciovaný občan – rozdíly nepovažuje za nespravedlivé, neodstraňuje je, zaměřuje se na neuznané rozdíly, a ty posiluje. Vytváří separaci, kterou i udržuje. Dle Sartoriho mají oba přístupy velmi podobné vady. Zmiňuje roli diskriminace v obou přístupech – afirmativní akce diskriminuje s cílem diskriminaci odstranit (pozitivní diskriminace), politika uznání se diskriminaci striktně vyhýbá. Oba přístupy vyvolávají dle autora řetězovou reakci, kdy se diskriminovaní budou domáhat výhod a skupiny zvýhodněné se budou dožadovat více a více privilegií. Oba směry přecházejí v tzv. „válku proti všem“.

Otázkou je jak si vybíráme relativní odlišnosti, Sartori uvádí jako příklad opět Spojené státy americké, kde se afirmativní akce uplatňuje především v případě černochů, Mexičanů... (ale proč právě u nich co jiné skupiny?). Obecně je to vysvětlováno tvrzením, že je třeba podporovat ty, kteří byli nejvíce diskriminováni. Takové tvrzení Sartori do jisté míry považuje za logické, zároveň ale poukazuje na dnešní absurditu, kdy selekce už tak logická není např. pacient s AIDS x pacient s rakovinou. Podle něj relevanci konkrétních odlišností dnes určují skupiny, které na sebe dokážou upozornit a mají moc podpořit nebo zhatit ekonomické a volební zájmy. Relevantní se nám zdají, protože nám to někdo tvrdí.

Sartori vyjadřuje souhlas s tvrzením Rousseaua (zároveň vyvrací tvrzení Taylora). Dle autora Taylor Rousseaua špatně interpretoval. Rousseau naopak tvrdí, že zákon ochraňuje,

pokud nepovoluje výjimky (je v určitém smyslu universální na rozdíl politika uznání vyžaduje mnoho dílčích zákonů). Přičemž podle autora je nerovný (dílčí) přístup přijatelný jen, když je opodstatněný, nestane se z něj pravidlo a zůstane v určitých přijatelných mezích. Multikulturalismus takové meze odmítá a porušuje, na rozdíl od afirmativní akce neusiluje o vytvoření stejné startovní čáry, ale o vytvoření nerovných výsledků skrze nerovné přístupy.

Diferenciované občanství Sartori považuje o krok zpět. Občanství je tvořeno občanskými právy, která jsou stejná pro všechny. Diferenciace občanství a s tím související pluralita a oddělení občanských práv povede k roztržení společnosti na společnosti menší a uzavřené. Multikulturalismus tak neintegruje, ale dezintegruje a vytváří klanový systém. Celá jeho koncepce je chybná a povede od zákona k libovůli, s tím, že nás vystavuje nebezpečí etnického nevolnictví.

V další podkapitole se Sartori zabývá imigrací a integrací. Migrační politika by podle něj neměla tzv. házet všechny a všechno do jednoho pytle – to je cesta neúspěchu. Klade si tři otázky (které považuje za nezbytné), a to:

- 1) Koho máme integrovat?
- 2) Jak ho máme integrovat?
- 3) A proč integrovat?

K první otázce, v Americe šlo o integraci národnostní a rasovou, na rozdíl v Evropě šlo o integraci třídní – bohatí a chudí. Většinu doby Evropa imigranty nedovážela, ba naopak vyvážela. Dnes je Evropa v obležení, migranty nepřijímá, protože chce, ale protože je nemůže zastavit. A zastavit je nebude schopná ani do budoucna, protože jejich počet roste a roste.

Za zdroje pohybu migračních proudů Sartori označuje tři hlavní zdroje – chudoba, nezaměstnanost a demografický růst. Jejich přijímání autor nevidí jako řešení ani zmenšení problému – ten kdo vstupuje, neredukuje počet zvenku.

Představa, že k integraci postačí přeměna imigranta v občana skrze udělení občanství, je podle Sartoriho zcestná. Poukazuje, na to, že je to výtvar prostoduchých žen a mužů na vysokých postech (s tím, že ženy jsou v převaze). Nejen, že nejde o řešení, navíc jde o krok, který závažnost problému jen zvyšuje. Integraci nelze provádět univerzálně, s tím, že naráží opět na problematiku integrace migrantů pocházejících z prostředí teokratického (islám plně občanství přiznává tomu, kdo je podřízen Koránu). Integrace navíc může probíhat, jen pokud osoby integrované jejich integraci přijímají a považují ji za žádoucí. Má jít tedy o proces vzájemné aktivity, ne jednostranného přijímání (vnucování). Vrací se k pojmu diferenciovaného občana, který si přivlastňuje, ale necítí se být povinován podílet se také na tvorbě – nežádoucí model, který povede k balkanizaci. Jako důkaz, že nejde o pouhou teorii, uvádí vyčerpanost tavícího kotlíku v Americe (na „ideální“ půdě) na příkladu zpětného chodu integrace Hispánců. Nefunkčnost tohoto principu v Evropě demonstruje na příkladu Francie, kde je získ občanství jednodušší záležitostí a Itálie. Navíc přistěhovalci vně Evropy se po příchodu věleňují do uzavřených etnických kultur, v případě, kdy dosáhnou kritického počtu, začne se dožadovat multikulturalismu a ve finále se obrátí proti „utlačovatelům“ (původním hostitelům). Udělení občanství a získ volebního práva tzv. vzdoro občanům jen přispěje – prosadí své zájmy.

Migrační problém vyvolává napětí a revoltu především z důvodu nelegálního vstupu, dále evidentní kulturní vzdálenosti a v neposlední řadě také počtem přicházejících. K rasismu autor poznamenává, že jeho vznik je reakcí na rasismus jiných („Skutečný rasista je ten, kdo rasismus vyvolává“).

Doplňek (Přistěhovalci a stoupenci islámu)

Sartori, jak už jsem výše uvedla, knihu v druhém vydání doplnil o část soustředěnou na muslimské imigranty – jako reakci na vlnu kritiky jeho tvrzení, že jsou nejobtížněji integrovatelní.

Na úvodu se autor vymezuje k tvrzení, že není znalcem islámu a souhlasí s ním, Ujasňuje, že ve své práci se zabývá určitou specifickou skupinou, která hromadně vstupuje na území Evropy a to často i násilně, žijící v ilegalitě.

Islám v arabském jazyce znamená odevzdat se boží vůli. Víra islámu je monoteistická, stejně jako křesťanství. Rozdíl mezi nimi tkví v tom, že islám je podstatně invazivnější a všeprostupující (zasahuje do všech oblastí života věřícího). Křesťanství na rozdíl od islámu nikdy neodvozovalo svůj právní řád od Písma svatého, papež nedisponoval vlastní „armádou“ a navíc existují hranice božského a nebožského. U islámu je tomu naopak, jeho armáda existovala, Korán je zároveň právním předpisem a hranice božského neexistuje, vše je pod kontrolou náboženství.

Označení „muslim“ vyjadřuje „věrný islámu“. Přesto je nutné rozlišovat mezi státy islámskými a muslimskými, muslimské státy nejsou tak zatvrzelé nicméně i tak nejsou sekulární (byť je tam vliv Západu). Rizikem islámu je jeho rozdmýchávání ve fundamentalistické podobě. Fundamentalisté tvrdí, že úpadek a ponížení pramení z odklonu od cesty islámu a, že je třeba se na ni vrátit, očistit islám od všeho západního. Sartori upozorňuje na to, že islám je víra rozpínavá – bojechtivá a ozbrojená, která dělí svět na půdu islámskou a půdu svaté války. Nesoucí povinnost podrobování nevěřících. Stát islámský je státem teokratickým – spjatost náboženství a všech oblastí života.

Islámského přistěhovalce Sartori považuje za nejméně integrovatelného, kulturně velmi vzdáleného. Jeho příchod do Evropy a seznámení se s tamními hodnotami je obrovským šokem a je omyl se domnívat, že se v hodnotách samozřejmě vzhledne. Ba naopak, hodnoty Evropy mu přijdou, cizí a vzdálené. Pak do hry vstoupí islámští fundamentalisté. Jaký bude výsledek takové partie, závisí na tom, jak bude vedena. Sartori vyjadřuje souhlas s názorem Samira – „cesta k tolerantnímu je jasná: nebránit se žádnému výdobytku západní civilizace“.

Obecně téměř všichni imigranti první generace se shlukovali do sousedských komunit. V případě islámského imigranta taková izolace dosahuje zvláštní intenzity. Jediným jeho obranným kulturním prostředkem je jeho víra. Ochranitelské náboženství, mimořádně veřejné a kolektivní. Mešita je nejen modlitebním místem, ale i místem setkání muslimské komunity. Na páteční modlitbě, jsou věřící instruováni, jak se mají chovat. Kontrola a podřízenost náboženství je maximální. Další otázkou je vznik zvláštních škol – dezintegrovaného školství. Skrze takovou izolaci pak bude sílit fideismus islámské komunity – která následně posílí další případný příchod islámských škol. A jak ironicky Sartori zmiňuje – multikulturalisté mu budou radostně aplaudovat. Cílem pluralismu není náboženské přizpůsobení, ani přizpůsobení rodin a rodinných hodnot. Akulturace, která je nezbytná je zaměřená na oblast politicko-sociálních hodnot tzn. hodnoty individuální svobody, demokratické instituce a oddělení církve a státu.

Další podkapitola je zaměřena na otázku, jaký bude vývoj a směřování nedávné vlny migrantů – jaký bude jejich sociálně ekonomický osud. Problém Sartori vidí v požadavku kvalifikované práce. V dnešním světě, je nekvalifikované práce méně a méně, manuální práce jsou odsouvány na okraj, hlavním požadavkem trhu je specializace. A to je problém, protože přicházející migranti jsou vybaveni především k manuálním pracím (minulého trhu). Tady se autor odkazuje na Orozca, který zkoumal hispánské přistěhovalce, kterým chyběla kvalifikace, zakotvili tak ve velmi chudých segregovaných oblastech – jejich vertikální mobilita byla mizivá, tudíž i bez vyhlídek budoucnosti (vzdělávání dětí). Taková je podle Sartoriho předzvěst pro Evropu.

Evropa a její úbytek nekvalifikovaných míst, jsou tak místem k vytvoření spirály stagnace, kdy nebude docházet k vertikální mobilitě, žádnému zlepšení v postavení. Což povede k vytváření upadajících periferií (které už existují).

Co se týká problematiky lidských práv, tato práva byla po Velké Francouzské revoluci transformována do práv občana (občanských). Otázkou je jejich všeobecnost, která reálně neexistuje, ne všechny země totiž deklaraci přijaly a ratifikovaly. Jedním z lidských práv, je právo na azyl, které, ale v dnešní době má zcela jiný obsah než dříve. V dobách minulých označoval azyl náboženskou imunitu, toho, kdo se uchýlí k náboženskému nebo posvátnému místu – šlo de facto o obranu před pokrevní mstou. Sartori upozorňuje na fakt, že azyl nebyl nikdy přiznáván z politických důvodů celým komunitám. Azyl pojímaný jako právo, které opravňuje vstupovat skupinám uprchlíků a kategorii uprchlíků vůbec je zcel něčím novým. K problematice humanitárního práva se autor vyjadřuje v tom smyslu, že právo má být „tvrdé“, vznik kazuistického para práva, má na právo devastující dopad.

V závěru textu Sartori objasňuje své úvahy o rozporu dobrých úmyslů a špatných výsledků. Max Weber rozlišuje mezi etikou smýšlení a etikou odpovědnosti. Přičemž pod etikou smýšlení se skrývá etika přesvědčení a zásad, pod etikou odpovědnost pak etika následků. Podle Sartoriho etika smýšlení usiluje a chce dobro, ale chybí jí prostředky, jak takového dobra dosáhnout. Má tak své místo v individuální morálce a náboženském hlásání, ale rozhodně nepatří na pole eticko-politické. Zdůvodňuje to tím, že v politice byt' jde o individuální rozhodnutí jednotlivých osob, dopady mají kolektivní, a proto se nelze rozhodovat především bez etiky odpovědnosti. Etika smýšlení je v kontrastu jako etika nezodpovědnosti tzv. *mysel jsem to dobře, ale ...* Na poli politiky dobrý úmysl není dostatečný. A čím je zapříčiněno, že etika smýšlení proniká tam, kam nemá? Jako důvody autor uvádí růst emocionálního života a nevědomosti. K nevědomosti se vyjadřuje v tom smyslu, že v minulosti byl svět „jednodušší“ – lépe srozumitelný, navíc bylo vyhrazeno více prostoru těm, co umí (ne slabomyslným jak tomu je dnes) a roli měla „lidová moudrost“. Zmiňuje dvě pořekadla:

- *Cesta do pekel je dlážděná dobrými úmysly.* (dobrý úmysl, není zárukou dobrého výsledku);
- *Soucitnému lékaři se rána zanítí.* (soucit a dojetí, musí jít někdy tzv. stranou).

Uzavírá tím, že při usilování o konkrétní cíle je třeba vědět i jak jich dosáhnout a emotivní stránku je třeba korigovat rozumem.

Shrnutí

Dle Sartoriho je dobrou společností společnost otevřená stojící na pluralismu. V textu uvažuje nad otázkami, jak moc společnost může být otevřená a čemu, aby nedošlo k její destrukci, ať už implozí nebo explozí. Ústředními prvky pravého pluralismu jsou hodnoty tolerance, diskuze a rozmanitosti. Tolerance má být z jeho pohledu především hodnotou vzájemnou. Diskuze má probíhat kultivovaně. Rozmanitost má být ctěna, ale rozhodně ne přehnaně vyvyšována a vytvářena. Cestou je rozdílnost v určité zastřešující jednotě.

Do opozičního postavení staví multikulturalismus, který považuje za naprosto nevhodný a spíše než tvořivý destruktivní. Způsobuje rozpad od mnohosti k rozdrobenosti. Odlišnosti přehnaně akcentuje, separuje je a vytváří mezi nimi „propast“. Multikulturalismu chybí vzájemnost.

K problému integrace se vyjadřuje právě skrze dva výše uvedené pojmy. Považuje za neúnosné bezlimitní otevření Evropy všem a všemu. Odmítá chápání přistěhovalců jako řešení problémů nezaměstnanosti a stárnutí Evropy – spíše než „ploché“ řešení budou přistěhovalci zdrojem budoucích problémů. V průběhu se odkazuje na krizi amerického „melting pot“.

Striktně se vyhrazuje proti udělování občanství, které má údajně stačit k tomu, aby došlo k integraci přistěhovalců. K úspěšné integraci je třeba, aby příchozí pochopil a respektoval

eticko-politické hodnoty západního světa. Zároveň, aby se příchozí host vůči svému hostiteli choval recipročně. A hlavně, aby o svou integraci stál – úspěšná integrace je dvojstranný proces. Problémem je také místo přistěhovalců ve společnosti, kteří často směřují do uzavřených vyčleněných komunit, ze kterých se jen těžko vymaňují. Neschopnost vymanit se spočívá i v jejich nekvalifikovanosti (současný trh práce je zaměřen právě na specialisty!).

Za nejvíce problematickou skupinu příchozích považuje autor muslimy. V jejich integraci spatřuje nejmenší účinnost, svá tvrzení, ale nepaušalizuje. Důvody proč považuje za muslimy těžko integrovatelné je jejich náboženské přesvědčení, které je opakem k západnímu světu. Život věřícího muslima je náboženstvím ovlivňován tzv od A do Z. Korán je nejen náboženským textem, ale i zdrojem práva – islám je de facto teokracií. Navíc dochází k obrodě fundamentalismu, která se šíří velice snadno, právě i kvůli přistěhovalectví – kdy víra je pro muslima jediným obranným mechanismem kulturního šoku, který prožije.

V závěru Sartori naráží na etiku odpovědnosti v politice. K rozhodování nestačí jen dobrý úmysl, ale i představa/prostředky jak takového cíle dosáhnout. A na to je třeba pamatovat především.

Recenzi zpracovala: Alena Veselá

Lektor: PhDr. Petr Nesvadba, CSc.